

HZ. ALİ: ZÜLFİKÂR'IN AYNASINDA SAHTE DİNDARLIK

İmdat Demir — Filozof Kirpi

ÖZET

Metin, Hz. Ali'yi menkıbe, slogan ve sembol pazarından çıkarıp adalet, emanet, takvâ ve iktidar ahlâkı ekseninde yeniden okur. Zülfikâr, burada fizikî bir kılıçtan çok hak ile menfaat, emanet ile ganimet, takvâ ile vitrin arasındaki keskin ayrımın sembolüdür. Yazı, AKP döneminde güçlenen görünür dindarlığın dinî kelimeleri, törenleri ve sembolleri çoğaltırken adalet, liyakat, kamu malı hassasiyeti ve kul hakkı konusunda derin bir aşınma ürettiğini savunur. Beytûlmal meselesi üzerinden devlet malının parti ganimetine, emanetin sadakat ekonomisine, hizmet söyleminin ise israf ve kayırmacılığı örten bir perdeye dönüşmesi eleştirilir. Takvânın kameraya, duanın protokole, mazlum söyleminin siyasal sermayeye çevrilmesi sert biçimde teşhir edilir. Metin, Muaviyeleşme kavramıyla kutsalın siyasal hileye, Kur'an ve dava dilinin iktidar taktiğine dönüştürülmesini tartışır. Hz. Ali'nin devlet aklı ise ehliyet, liyakat, zalim danışmanlardan uzak durma, mazlunun kimliğine bakmadan yanında durma ve gücü hesapla sınırlama ilkeleriyle kurulur. Son bölümlerde Zülfikâr'ın pazara düşmesi, sembolün ahlâktan kopup aksesuara dönüşmesi olarak ele alınır. Ali bugün gelse, sarayın kapısında değil, yetimin sofrasında, hakkı geciken mazlunun yanında dururdu. Böylece metin, dinî görünürlüğün ahlâkî derinlik sayılmayacağını, kutsal kelimenin ancak adaletle anlam kazanacağını vurgular. İktidarın geçmiş mağduriyetleri yeni imtiyazlara dönüştürmesi, merhametin gösteriye çevrilmesi, eleştirinin fitne sayılması ve liyakatin sadakate kurban edilmesi Hz. Ali'nin aynasında ağır bir çürüme olarak görünür. Bu yüzden yazı, dindarlığa saldırmaz; dindarlığın haysiyetini iktidar pazarından geri almak ister. Kılıç burada kanın değil, yalanı kesen ahlâkî idrakin imgesidir. Hz. Ali sevgisi süs değil, iktidarı ve dindarlığı titreten ağır bir adalet imtihanıdır; bu imtihanda sarayların parlaklığı değil, mazlunun hakkı belirleyicidir. Metnin dili serttir; hedefi, maskeyi indirip vicdanı uyandırmaktır.

1

1. Hz. Ali'yi Menkıbeden Kurtarmak: Adaletin Çıplak Yüzü

Hz. Ali'yi yazmaya kılıçtan başlamak kolaydır. Zülfikâr parlaktır, keskindir, efsanesi çoktur. İnsan gözü parıltıya çabuk kanar. Fakat Hz. Ali'yi yalnız kılıçla anlatmak, onu en derin yerinden eksiltmektir. Çünkü Hz. Ali'nin asıl keskinliği demirde değil, vicdandadır. Onun kılıcı önce insanın kendi nefesine iner; sonra iktidarın hilesine, sonra servetin kibrine, sonra dindarlığın gösterisine. Zülfikâr, kaba kuvvetin değil, ahlâkî ayrımın sembolüdür. Hak ile menfaat arasına çizilen çizgidir. Emanet ile ganimet arasındaki uçurumdur. Takvâ ile vitrin arasındaki soğuk bıçaktır.

Bugün Hz. Ali'yi yeniden okumak gerekiyorsa, bunun sebebi geçmişe duyulan romantik bir özlem değildir. Bugünün dindarlık manzarası çok gürültülü, çok kalabalık, çok törenlidir. Her yerde dinî kelime vardır; ama o kelimelerin içinden her zaman adalet çıkmaz. Her yerde dua vardır; ama mazlunun dosyası rafta bekleyebilir. Her yerde cami, hutbe, tören, kandil mesajı, kutsal kelime, maneviyat ambalajı vardır; fakat kamu malına gösterilen hassasiyet aynı ölçüde görünmez. İşte Hz. Ali tam burada çağrılmalıdır. Çünkü Hz.

Ali, dindarlığın sesini değil, ağırlığını ölçer. Kimin daha çok konuştuğuna bakmaz; kimin hakkı gözettiğine bakar. Kimin alnında iz olduğuyula değil, kimin elinde kul hakkı olup olmadığıyla ilgilenir.

Hız. Ali'nin büyüklüğü, onu sevenlerin çokluğunda değil; onun ölçüsüne dayanabilecek insanın azlığındadır. Hız. Ali sevgisi kolaydır. Hız. Ali posterı taşımak kolaydır. Hız. Ali adına slogan atmak kolaydır. Zülfikâr kolyesi takmak, duvara asmak, sosyal medya görseli yapmak çocuk oyuncağıdır. Zor olan, Hız. Ali'nin adaletine razı olmaktır. Çünkü Hız. Ali'nin adaleti taraftar kayırmaz. Akrabaya torpil geçmez. Kamu malını parti sadakatının bahçesine taşımaz. "Bizden" olanı haksızken korumaz. "Onlardan" olanı haklıyken ezmez. Hız. Ali'nin terazisi kabile terazisi değildir; hak terazisidir.

Modern siyasal dindarlığın en büyük hastalıklarından biri burada başlar: Din, hakikatin yükü olmaktan çıkarılıp kimlik dekoruna dönüştürölür. İnsanlar dindarlığı yaşamak yerine sergilemeye başlar. Devlet, adalet dağıtacağına maneviyat sahnesi kurar. Bürokrasi, ehliyet arayacağına sadakat yoklaması yapar. Siyaset, Allah adını ağzından düşürmez; ama yoksulun, emekçinin, yetimin, işsizın, haksızlığa uğrayanın yüzüne yeterince bakmaz. Böyle bir düzende din çoğalıyır gibi görünür; aslında dinin ahlâkî omurgası inceler. Kelimeler büyür, vicdan küçölür. Törenler artar, adalet azalır. İşte buna görünür dindarlığın çürümesi denir.

AKP iktidarı boyunca Türkiye'de dindarlık kamusal alanda daha görünür hâle geldi. Bunu inkâr etmek akılsızlık olur. Fakat görünürlük ile ahlâk aynı şey değildir. Bir toplumda dinî semboller çoğalabilir; aynı anda adalet duygusu zedelenebilir. Camiler yükselir; mahkemeye güven düşebilir. Kur'an tilavetleri ekranlarda artabilir; ama liyakat, emanet ve kul hakkı fikri devletin damarlarında zayıflayabilir. Devletin dili dindarlaşıırken devletin eli sertleşebilir. İşte Hız. Ali üzerinden sorulacak soru tam budur: Dindarlığın görüntüsü büyürken adaletin ruhu nereye gitti?

Hız. Ali'yi tanımak, önce onu menkıbe pazarından geri almaktır. Çünkü menkıbe, bazen hakikati korur; bazen de hakikatin üstünü örter. İnsan, sevdiği kişiyi putlaştırmaya başladığında onun ahlâkî çağrısını duymamaya başlar. Hız. Ali'yi göğre çıkarıp yeryüzündeki adaletsizliğe dokunmamak, Hız. Ali'ye muhabbet değil, Hız. Ali'den kaçıştır. Onu olağanüstü bir kahramana dönüştürüp kendi hayatımızın kirli ayrıntılarından uzak tutmak da bir hiledir. Çünkü Hız. Ali'nin asıl meselesi göklerdeki efsane değil, yerdeki haktır. Pazardaki ölçüdür. Mahkemedeki hüküm dürüstlüğüdür. Devlet hazinesinin korunmasıdır. Valinin haddini bilmesidir. Yöneticinin lükse kapılmamasıdır. Gücün karşısında hakikati eğip bükmemektir.

Bugünün iktidar ilişkileri Hız. Ali'nin aynasına tutulduğunda yüz pek parlak görünmez. Çünkü iktidar, zamanla kendi dindarlığını üretir. Bu dindarlık, sarayın kapısında bekleyen, gücün sofrasında yer arayan, ihale düzenine sessiz kalan, adaletsizliği "dava" diliyle örten, sadakati ahlâkın önüne koyan bir dindarlıktır. Bu dindarlık çok konuşur ama az utanır. Çok dua eder ama az hesap verir. Çok hamaset üretir ama az hakkaniyet taşır. Mazlum edebiyatı yapar; fakat kendi mazlumunu seçer. Kendi mahallesinin acısını büyütür, başkasının acısını küçültür. Oysa Hız. Ali'nin adaletinde seçilmiş mazlum yoktur. Mazlum mazlumdur. Yetim yetimdir. Haksızlık haksızlıktır. Zulüm, kimin eliyle yapılırsa yapılsın zulümdür.

Hız. Ali'nin siyasal anlamı burada sertleşir. O, iktidarın dindarlıkla temizlenemeyeceğini gösterir. Bir yönetim Allah, kitap, millet, ümmet, dava, tarih, medeniyet diyerek kendi ahlâkî borcundan kaçamaz. Hatta bu kelimeleri ne kadar çok kullanırsa, hesabı o kadar ağır olur. Çünkü kutsal kelimeyi kullanan, kutsal sorumluluğun altına girer. "Biz dindarız" diyen bir iktidarın israfı daha çirkindir. "Biz adalet medeniyetinden geliyoruz" diyen bir yönetimin hukuksuzluğu daha derin yaradır. "Biz mazlumların yanındayız" diyen bir siyasetin kendi ülkesindeki mazlumlara körleşmesi daha büyük ikiyezölölüdür. Hız. Ali'nin aynası bu yüzden acımasızdır; boyayı, cilayı, propaganda pudrasını sevmez.

Hız. Ali'nin hayatında iktidar bir nimet değil, imtihandır. Günümüz siyasetinde ise iktidar çoğu zaman nimet gibi yaşanır, imtihan gibi anlatılır. Bu kurnazlık artık çok tanıklık: makamlar "hizmet" diye sunulur, konfor "dava"

diye paketlenir, ayrıcalık "sorumluluk" diye pazarlanır. Saray mimarisi tevazu diliyle savunulur. Lüks, temsil masrafı olur. İsrâf, devlet itibarı olur. Yandaşlık, sadakat olur. Eleştiri, ihanet olur. Bu dilin en büyük mahareti, günahı kavram değiştirerek görünmez kılmasıdır. Hz. Ali'nin adaleti ise kavram cambazlığına izin vermez. Haram, ambalaj değiştirince helal olmaz. Kul hakkı, sloganla buharlaşmaz. Devlet malı, "bizim dava" denilerek özel mülke dönüşmez.

Hz. Ali'yi doğru tanımak, onun adını yüksek sesle anmakla başlamaz; onun suskunluğundan korkmakla başlar. Çünkü Hz. Ali'nin suskunluğu bile ağırdır. O suskunluk, insana şu soruyu sorar: Dindarlığın seni daha adil yaptı mı? Makam seni daha mütevazı kıldı mı? Güç eline geçince hakkı mı büyüttün, çevreni mi? Devleti emanet mi bildin, ganimet mi? Fakirin sofrasına mı yaklaştın, zenginin masasını mı kutsadın? Eleştireni düşman mı gördün, ayna mı bildin? Bu soruların cevabı yoksa, Hz. Ali sevgisi süstür. Hatta bazen vicdan kaçakçılığıdır.

Zülfikâr'ın aynası dediğimiz şey tam da budur. Kılıç keser; ayna gösterir. Hz. Ali'nin Zülfikâr'ı bugünün sahte dindarlığını iki yerden yakalar: Önce iktidarın üzerindeki kutsal örtüyü keser, sonra o örtünün altında saklanan yüzü gösterir. Orada kimi zaman kibir vardır. Kimi zaman açgözlülük. Kimi zaman mezhepçilik. Kimi zaman cemaat pazarlığı. Kimi zaman ihale ahlâkı. Kimi zaman medya sopası. Kimi zaman hukukla terbiye etme arzusu. Kimi zaman da en tehlikelisi: bütün bunları Allah adına yaptığını sanan bir siyasal sarhoşluk.

Hz. Ali bugünün Türkiye'sinde yalnız tarihsel bir şahsiyet olarak okunamaz. O, iktidarın vicdan testidir. Onun adıyla herkes övünebilir; ama onun terazisine herkes çıkamaz. Hz. Ali'nin ölçüsü basittir, fakat yakıcıdır: Adalet yoksa dindarlık iddiası çürüktür. Emanet yoksa devlet iddiası çürüktür. Kul hakkı korunmuyorsa hizmet iddiası çürüktür. Yoksulun hakkı zenginin sofrasında eriyorsa dava iddiası çürüktür. Eleştiri susturuluyorsa hakikat iddiası çürüktür. Liyakat sadakate kurban ediliyorsa ümmet, millet, medeniyet sözleri yalnızca gürültüdür.

Bu yüzden Hz. Ali'yi yazmak, geçmişe çiçek bırakmak değildir; bugünün iktidar sofrasına bıçak koymaktır. O bıçak, kan dökmek için değil, yalanı kesmek içindir. Dindarlığın içini boşaltan siyasal pazarı yarmak içindir. Kutsal kelimeleri menfaatin hizmetine sokanların maskesini düşürmek içindir. Hz. Ali, gösterişli dindarlığın sahnesine çağrıldığında dekor olmaz; sahneyi söker. Çünkü onun varlığı, iktidarın süslediği aynayı kırar ve yerine daha soğuk, daha çıplak, daha dürüst bir ayna koyar.

O aynaya bakmaya cesareti olmayanlar, Hz. Ali'yi sevmeyi slogan sanır. Oysa Hz. Ali sevgisi slogan değil, hesap gününün dünyadaki provasıdır.

Filozof Kirpi: "Hz. Ali'yi sevmek kolaydır; zor olan, Ali'nin terazisinde kendi dindarlığının eksik çıktığını kabul etmektir."

2. Beytülmal Ahlâkı: Devlet Malı mı, Parti Ganimeti mi?

Bir kandil ışığı düşünelim. Büyük saray avizelerinin, protokol salonlarının, kalabalık iftar sofralarının, kameraya dönük duaların uzağında, küçük bir odada titreyen zayıf bir ışık. Masanın üzerinde birkaç yazı, devlet işleri, hesaplar, mektuplar, yoksulun hakkı, askerin maaşı, yetimin payı, pazardaki ölçü, valinin kibri, memurun iştahı. O ışığın başında oturan insanın adı Hz. Ali'dir. O ışık, sadece bir kandil değildir; kamu malının vicdanıdır. Devletin cebine uzanan her elin yüzüne düşen soğuk aydınlıktır.

Hız. Ali'yi bugünün iktidar düzeniyle konuşturmanın en yakıcı yollarından biri beytülmal meselesidir. Çünkü beytülmal, teknik bir maliye kavramı gibi görünür; fakat aslında devlet ahlâkının kalbidir. Kamu malı dediğimiz şey, soyut bir bütçe kalemi değildir. İçinde işçinin vergisi vardır, pazarcının alın teri vardır, çiftçinin mazot parası vardır, emeklinin eksilen sofrası vardır, memurun maaşından kesilen pay vardır, çocuğun okul çantası vardır, hastanın ilacı vardır. Devlet hazinesi, yöneticinin kasası değildir. Partinin arka bahçesi değildir. Sadık zümrelere dağıtılacak ganimet torbası değildir. Beytülmal, milletin alın terinin toplandığı ahlâkî mekândır.

Hız. Ali'nin kamu malı hassasiyetini bugüne taşımak, bugünkü iktidarın en çıplak yerine dokunmaktır. Çünkü modern iktidarlar en çok para üzerinden anlaşılır. Sloganlar başka şey söyler; bütçe gerçeği başka şey gösterir. Bir iktidarın gerçekten kimi sevdiğini anlamak için meydan konuşmasına değil, kamu harcamasına bakmak gerekir. Kimin borcu siliniyor? Kime ihale gidiyor? Kim vergisini ödüyor, kim affediliyor? Hangi şirket büyüyor? Hangi yoksul bekliyor? Hangi okul yıkık kalıyor? Hangi hastane gösteriye dönüşüyor? Hangi müteahhit "yerli ve millî" örtüsünün altında kamunun damarına hortum bağlıyor? Siyasetin ahlâkı, bütçenin karanlık odasında belli olur.

Günümüzün sahte dindarlığı burada çok maharetlidir. Kamu malı meselesini "hizmet" kelimesinin içine saklar. Yol yapar, köprü yapar, bina yapar, tören yapar, kurdele keser; sonra bu görüntüyü ahlâkın yerine koyar. Oysa hizmet, kamu kaynağının nasıl kullanıldığını sormayı iptal etmez. Bir şey yapılmış olması, onun adil, şeffaf, ölçülü ve ahlâklî yapıldığı anlamına gelmez. İsrâf, hizmet ambalajıyla gelince israf olmaktan çıkmaz. Kayırmacılık, dava diliyle süslenince adalet olmaz. İhale, sadakat ilişkisiyle örülünce kalkınma değil, organize imtiyaz üretir.

Hız. Ali'nin terazisi bu hileleri kaldırmaz. Hız. Ali için devlet malı, iktidarın ihtişamını büyütecek bir malzeme değildir. Devlet malı, üzerinde titrenmesi gereken bir emanettir. Emanet fikri, İslâm siyaset ahlâkının en ağır kelimelerinden biridir. Emanet, sahibinin sen olmadığını bilmektir. Emanet, elindeki gücün sana ait olmadığını, geçici olarak senin üzerinden halka, hakka ve adalete hizmet etmesi gerektiğini kabul etmektir. Emanet, keyfilik öldürür. Emanet, lüksü utandırır. Emanet, yakın çevreyi doyurma iştahını keser. Emanet, yöneticinin elini titretir.

Bugünün iktidar dindarlığında ise emanet kelimesi çok söylenir; fakat ganimet mantığı derinden işler. Devlet kadroları ganimet olur. Kamu ihaleleri ganimet olur. Belediyeler ganimet olur. Kurumlar, şirketler, medya alanları, vakıflar, arsalar, imar kararları ganimet olur. Bir süre sonra devletin kendisi büyük bir paylaşım sofrasına benzer. O sofrada ilk oturanlar daima güçlülerdir. Yoksul kapıda bekler. Genç kapıda bekler. Liyakatli ama "bizden değil" diye dışlanan insan kapıda bekler. Hakkı yenmiş memur kapıda bekler. Çocuğuna temiz okul arayan anne kapıda bekler. Ama sarayın çevresinde kümelenmiş sadakat aristokrasisi hiç beklemez; çünkü onların sırası hep öndedir.

İktidarın en zehirli yanı, zamanla kendi çevresine ahlâkî dokunulmazlık üretmesidir. "Biz dava adamıyız" denir, hesap sorulmaz. "Biz bu ülkeye hizmet ettik" denir, israf konuşulmaz. "Biz yerli ve millîyiz" denir, yandaş zenginleşmesi sorgulanmaz. "Biz ümmetin sesiyiz" denir, kendi ülkesindeki adaletsizliklerin üzeri örtülür. Bu cümlelerin hepsi, doğru bir işin değil, çoğu zaman sorgudan kaçan bir iktidar dilinin parçasına dönüşür. Hız. Ali'nin beytülmal ahlâkı ise bu dokunulmazlığı tanımaz. Dindar olmak, daha az hesap vermek değildir; daha ağır hesap vermektir.

Kamu malını harcayan elin abdestli görünmesi yetmez. O elin temiz olması gerekir. Çünkü abdest suyla alınır; kamu ahlâkı hesapla alınır. Namaz kılan bir yönetici, kamu malına hoyrat davranıyorsa, orada dinî görüntü ahlâkî gerçeği kurtarmaz. Dua eden bir iktidar, haksız zenginleşmeye göz yumuyorsa, dua bir süre sonra siyasal dekor olur. Yetim hakkı edebiyatı yapanlar, yetimin payını ihtişam projelerine gömüyorsa, orada

kelime kalabalığı vardır; takvâ yoktur. Hz. Ali'nin sertliği tam burada başlar: Allah adını ağzına alanın kamu malındaki sorumluluğu büyür, küçülmez.

Bu yüzden Hz. Ali üzerinden AKP dönemi okunurken mesele "dindar insanlar iktidar oldu" basitliğine indirilemez. Asıl mesele şudur: Dindarlık, iktidarı ahlâken sınırladı mı; yoksa iktidar, dindarlığı kendi meşruiyet kumaşına mı çevirdi? Eğer dindarlık iktidarı sınırlamıyorsa, orada takvâ yoktur. Eğer din, sarayın kapısında nöbet tutan bir meşruiyet görevlisine dönüşmüşse, orada Hz. Ali'nin ruhu değil, iktidarın gölgesi vardır. Eğer kamu malı karşısında titreme kalmamışsa, kandil yanıyor gibi görünse de içeride karanlık büyümüştür.

Devlet malının parti malına dönüşmesi, sadece ekonomik yolsuzluk meselesi değildir; toplumun ahlâkî dokusunu çürüten büyük bir pedagojidir. Halk şunu öğrenir: Yakınsan kazanırsın. Sadıksan yükselirsin. Susarsan pay alırsın. Eleştirirsen dışlanırsın. Ehliyet yetmez; biat gerekir. Hak yetmez; referans gerekir. Emek yetmez; bağlantı gerekir. Böyle bir düzen, insanların karakterini de bozar. Gençlere liyakati değil, yaşaşmayı öğretir. Memura hukuku değil, üstünün kaşını okumayı öğretir. İş insanına üretimi değil, kapı tutmayı öğretir. Bürokrata millete hizmeti değil, parti merkezine selam durmayı öğretir. Bir ülke böyle böyle içten çöker. Deprem gibi değil; rutubet gibi. Sessiz, derin, kemirici.

Hz. Ali'nin adaleti rutubeti sevmez. O, duvarın içindeki çürüğü gösterir. Kamu malı konusunda gösterilen gevşeklik, Hz. Ali'nin dünyasında küçük kusur değildir. Çünkü kamu malı, herkesin hakkının birbirine emanet edildiği yerdir. Oradan çalınan yalnız para değildir; güven çalınır, gelecek çalınır, çocukların imkânı çalınır, yoksulun onuru çalınır, adalet duygusu çalınır. Bir toplumda insanlar "nasıl olsa herkes yiyor" demeye başladıysa, orada ahlâkî kıyamet küçük küçük kopmuştur. En tehlikeli çürüme, kötülüğün normalleşmesidir.

Bugünün sahte dindarlığı kötülüğü normalleştirirken çok ustaca bir dil kullanır. Kendine dokunulduğunda dini savunuyormuş gibi bağırır. Oysa eleştirilen din değildir; dinin arkasına saklanan iktidar iştahıdır. Sorgulanan inanç değildir; inancı kendine kalkan yapan çıkar düzenidir. Açığa çıkarılmak istenen cami değil; cami gölgesinde büyüyen haksızlıktır. Hz. Ali'nin aynası bu ayrımı yapar. Çünkü Hz. Ali'nin dindarlığı gösteri değil, sorumluluktur. Onun adaletinde yöneticinin yakını olmak ayrıcalık değil, daha ağır denetim sebebidir.

Bir iktidar gerçekten Hz. Ali'den korkuyorsa, önce bütçesine bakmalıdır. Sarayına, araç filosuna, temsil giderlerine, ihale düzenine, vergi aflarına, kamu bankalarına, vakıf ilişkilerine, belediye kaynaklarına, imar kararlarına bakmalıdır. Hutbeye değil, harcamaya bakmalıdır. Duaya değil, denetime bakmalıdır. Slogana değil, yoksulun payına bakmalıdır. Çünkü beytülmal yalan söylemez. Devletin parası nereye akıyorsa, iktidarın kalbi orada atar.

Hz. Ali'nin bugünkü sorusu keskindir: Devlet malını emanet mi bildiniz, yoksa kendi mahallenizin ganimeti mi yaptınız? Bu sorunun etrafında süslü cevaplara yer yoktur. "Millet için yaptık" demek yetmez. Millet adına yapılan her şey, millete hesap vermek zorundadır. "Dava için harcadık" demek yetmez. Dava, kul hakkını askıya alamaz. "Hizmet ettik" demek yetmez. Hizmet, haksız zenginleşmeyi aklamaz. "Allah rızası için" demek hiç yetmez. Allah rızası, kamu malına hoyrat davrananların ağzında en ağır suç deliline dönüşür.

Beytülmal ahlâkı unutulunca, devletin ruhu yağmalanır. Binalar ayakta kalabilir, bayraklar dalgalanabilir, törenler yapılabilir, marşlar söylenebilir; fakat içeride bir şey çürür. O çürümenin adı emanetsizliktir. Emanetsizlik, bütün siyasal kötülüklerin ana rahmidir. Oradan kibir doğar, israf doğar, haksızlık doğar, yandaşlık doğar, hukuk tanımazlık doğar. Hz. Ali'nin Zülfikâr'ı bu rahme iner. Çünkü sahte dindarlık en çok kamu malının başında yakalanır. Orada maske düşer. Orada kimin Allah'tan, kimin ihaleden korktuğu belli olur.

Filozof Kirpi: "Beytülmalin kandili sönünce, sarayın avizesi ışık değil; çürümenin parıltısı olur."

3. Görünür Dindarlık ve İçeriksiz Takvâ

Bir meydan düşünelim: kürsü kurulmuş, bayraklar asılmış, hoparlörler patlayacak kadar açılmış, dualar protokol sırasına dizilmiş, kameralar doğru açıyı arıyor. Kalabalığın önünde dindarlık konuşuluyor. Allah, millet, ümmet, dava, ecdat, medeniyet, fetih, şehit, ezan, bayrak... Kelimeler iri, ses yüksek, görüntü kuvvetli. Fakat meydanın biraz uzağında başka bir sahne var: işsiz genç, pazarda fileyi yarım dolduran emekli, adalet arayan memur, mahkeme kapısında yıllarca bekleyen yurttaş, çocuğuna beslenme çantası hazırlarken utanan anne. İşte sahte dindarlığın foyası bu iki sahne arasındaki mesafede dökülür. Kürsüde Allah çoktur; sokakta adalet azdır.

Hız. Ali'nin dindarlığı bu tür gösterilere dar gelir. Çünkü Hız. Ali'de takvâ, insanın kendini kutsal kelimelerle süslemesi değildir. Takvâ, insanın gücü eline geçince ne yaptığıdır. Makamdayken hakkı koruyup korumadığıdır. Kamu malına dokunurken elinin titreyip titremediğidir. Yoksulu görüp görmediğidir. Kendinden olmayanın hakkını da kendi hakkı kadar savunup savunmadığıdır. Hız. Ali'nin dünyasında dindarlık, yüz ifadesiyle, kıyafetle, sloganla, törenle, kalabalıkla ölçülmez. Dindarlığın ölçüsü, haksızlık karşısında insanın aldığı pozisyonudur.

Günümüz iktidar dindarlığı ise görünürlüğü âşıktır. Görünmek ister, duyulmak ister, alkışlanmak ister. Her şeyi sembole çevirir. Açılıştaki dua, törende Kur'an, mitingde ezan, kamerada gözyaşı, ekranda kutsal cümle... Fakat sembol çoğaldıkça bazen sorumluluk azalır. Din, insanı inceltmesi gerekirken kalabalıkların sinirini kabartan bir kimlik sopasına dönüşür. Takvâ, sessiz bir iç disiplin olmaktan çıkar; siyasi aidiyet rozeti hâline gelir. Kişi artık daha ahlâklı olduğu için değil, doğru tarafta görüldüğü için "makbul" sayılır. Bu, dindarlığın içten çürümesidir.

Sahte dindarlık en çok hakikatten korkar. Çünkü hakikat, makyaj sevmez. Bir iktidar hem dindar olduğunu söyleyip hem hukuku araçsallaştırıyorsa, orada Hız. Ali'nin adaletinden söz edilemez. Bir iktidar hem mazlumların yanında olduğunu ilan edip hem kendi ülkesindeki mağduriyetleri görmezden geliyorsa, orada takvâ değil propaganda vardır. Bir iktidar hem kul hakkından bahsedip hem kamu kaynaklarının kimlere, hangi ilişkilerle, hangi sadakat ağları üzerinden aktığını şeffaf biçimde göstermiyorsa, orada din değil sis makinesi çalışıyordur.

AKP döneminin en ağır ahlâkî problemi burada belirir: dinî dilin kamusal görünürlüğü arttıkça, bu dilin ahlâkî denetim gücü aynı oranda artmadı. Hatta çoğu zaman tam tersi oldu. Din, iktidarı terbiye edeceğine, iktidarın hizmetinde bir meşruiyet kumaşına dönüştü. Dindarlık, yöneticinin nefsinı sınırlayan bir fren olmaktan çıktı; kitleleri hizaya sokan bir söylem aparatı hâline geldi. Böyle bir düzende takvâ, insanı kendine karşı sertleştirmez; başkasına karşı üstünlük duygusu verir. Bu da tehlikelidir. Çünkü kendini Allah'ın tarafında sanan siyasal kibir, artık eleştiriyi de günah gibi görmeye başlar.

Hız. Ali'nin ahlâkı bu kibri paramparça eder. Hız. Ali, kendini hakikatin sahibi gibi pazarlayanlara tahammül etmez. Çünkü hakikat kimsenin tapulu arazisi değildir. İktidar partisinin malı değildir. Cemaatin kasası değildir. Sarayın vitrin süsü değildir. Hakikat, insanı rahatsız eder. Yöneticiyi terletir. Sevenleri de incitir. Hız. Ali'nin büyüklüğü burada saklıdır: O, dindarlığı rahatlatan bir figür değil, dindarlığı hesaba çeken bir aynadır. Onu gerçekten seven, önce kendi mahallesinin haksızlığına bakmak zorundadır.

Sahte dindarlığın dili hep dışarıyı suçlar. Dış güçler, hainler, muhalifler, bozguncular, ahlâksızlar, nankörler... Bu dilin hilesi şudur: İçerideki çürümeyi dışarıdaki düşmanla örter. Oysa Hız. Ali'nin adaletinde insan önce kendi nefsinı, kendi çevresini, kendi iktidarını sorgular. Çünkü asıl imtihan düşmanın kötülüğü değil, insanın kendi gücünü nasıl kullandığıdır. Düşman kötüdür diye sen adaletsiz olamazsın. Tehdit var diye hukuku eğemezsin. Dava büyük diye kul hakkını küçültemezsin. Devlet zor günlerden geçiyor diye yalanı yöntem hâline getiremezsin.

Görünür dindarlığın en sevdiği şey kalabalıktır. Kalabalık, insanı haklı hissettirir. Meydan doluysa dava doğru sanılır. Televizyonlar aynı cümleyi tekrar ediyorsa hakikat kurulmuş zannedilir. Oysa Hz. Ali'nin ölçüsünde hakikat, kalabalığın sayısıyla değil, adaletin terazisiyle anlaşılır. Bin kişi haksızlığı alkışlasa da haksızlık haksızlıktır. Bir kişi doğruyu söylese de hakikat eksilmez. Hz. Ali'nin yalnızlığı biraz da buradan gelir. O, kalabalığın sarhoşluğuna kapılmayan vicdanın adıdır.

Bugün sahte dindarlık dediğimiz şey, dindar insanların varlığı değil; dinin iktidar tarafından yüzeysel bir gösteri sistemine çevrilmesidir. Bu ayrımı net yapmak gerekir. Mesele namaz kılan insan değildir. Mesele, namazı ahlâkî sorumluluğa değil siyasal üstünlüğe çeviren zihniyettir. Mesele başörtülü kadın değildir. Mesele, başörtüsünü adalet sorusunu susturan bir propaganda kalkını yapan siyasal akıldır. Mesele cami değildir. Mesele, cami gölgesinde hukuksuzluğu saklamaktır. Mesele dua değildir. Mesele, duayı hesap vermemenin örtüsü yapmaktır.

Hz. Ali'nin aynası burada soğuktur. O aynaya bakan iktidar, önce kendi yüzündeki dinî boyayı değil, alnındaki kul hakkı izini görür. Eğer görmüyorsa, zaten mesele bitmiştir. Çünkü sahte dindarlığın en son aşaması utanma duygusunun ölmesidir. İnsan artık çelişki yaşamaz. Hem israf eder hem tevazudan bahseder. Hem hukuku ezer hem adalet medeniyeti der. Hem liyakati boğar hem ehliyet nutku atar. Hem yoksulu yorar hem mazlum edebiyatı yapar. Hem eleştireni susturur hem hakikatin temsilcisi gibi konuşur. İşte bu noktada dindarlık içini kaybeder; geriye kabuk, ses, tören ve iktidar refleksi kalır.

Hz. Ali üzerinden bugüne bakmak, tam da bu kabuğu kırmaktır. Hz. Ali'nin dindarlığı az konuşur, çok hesap verir. Az süslenir, çok utanır. Az gösterir, çok taşır. Kendi nefsinin temize çıkarmadan başkasına hüküm vermekten çekinir. Devleti ele geçirme nesnesi olarak değil, ağır bir emanet olarak görür. Bu yüzden Hz. Ali'nin adı, bugünkü iktidar dindarlığı için güvenli bir süs değildir. Hz. Ali, vitrine konulamaz; çünkü vitrini kırar. Hz. Ali, törene çağırılmaz; çünkü protokol sırasını bozar. Hz. Ali, slogana indirilemez; çünkü sloganın içini adaletle doldurmadıkça insanın yakasına yapışır.

Sahte dindarlık Allah'ı çok anar, ama Allah'ın kullarını unuttur. Hz. Ali'nin dindarlığı ise kul hakkından geçmeyen hiçbir kutsallığa itibar etmez. Bu yüzden bugün Hz. Ali'yi yazmak, dindarlığa saldırmak değil; dindarlığın haysiyetini iktidarın elinden kurtarmaktır. Çünkü din, iktidarın kürsüsünde yükseldikçe değil, mazlumun hakkını korudukça yücelir. Takvâ, kameraya yakalanan gözyaşı değil; kimse görmezken haramdan kaçan eldir.

Filozof Kirpi: "Sahte dindarlık Allah'ın adını büyütür, kul hakkını küçültür; Hz. Ali'nin terazisi ise o küçültülen hakla bütün sarayları tartar."

4. Hz. Ali'nin Devlet Aklı: Ehliyet, Liyakat ve Zalim Danışmanlar

Bir valilik odası düşünelim. Kapının önünde bekleyen insanlar var: vergi yükü altında beli bükülmüş çiftçi, pazarda hileli tartıyla ezilmiş müşteri, maaşını alamamış asker, kadından adalet bekleyen dul kadın, çocuğuna ekmek götürmek için devlet kapısında nefesi tükenen yoksul. İçeride ise makam koltuğu, mühür, defterler, emirler, görevliler, danışmanlar, fısıltılar, hesaplar. Devlet denilen şey bazen böyle görünür: kapının dışındaki ihtiyaç ile kapının içindeki güç arasındaki gerilim.

Hz. Ali'nin devlet aklı tam bu gerilimde başlar. Devlet, Hz. Ali için iktidarın kendini büyüttüğü bir sahne değildir. Devlet, insanın haksızlık karşısında başvuracağı son kapıdır. O kapı da kirlenirse toplumun vicdanı evsiz kalır. Mahkeme kirlenirse adalet evsiz kalır. Bürokrasi kirlenirse vatandaş evsiz kalır. Hazine kirlenirse yoksul evsiz kalır. Yönetici kirlenirse dinî kelimeler bile barınacak temiz bir yer bulamaz. Hz. Ali'nin devlet anlayışında makam, insanın üzerine çıkarıldığı bir taht değil; insanın omzuna yüklenen ağır bir taşıdır.

Bugünün iktidar düzeninde en çok çürüyen kavramlardan biri liyakattir. Liyakat, kâğıt üzerinde sevilir; konuşmalarda övülür; sınavlarda, yönetmeliklerde, törenlerde adı geçer. Fakat işin gerçek yerine gelindiğinde sadakat çoğu zaman liyakati boğar. "Kim daha iyi bilir?" sorusu geri çekilir, "kim daha yakındır?" sorusu öne geçer. "Kim hakkıyla yapar?" yerine "kim itiraz etmez?" aranır. Böylece devlet akli yavaş yavaş parti aklına, parti akli çevre aklına, çevre akli da küçük bir sadakat mafyasına dönüşür. Bu dönüşüm çok tehlikelidir; çünkü devleti dışarıdan değil, içeriden çürütür.

Hız. Ali'nin ölçüsü burada nettir: Görev, ehline verilmelidir. Ehliyet, yalnız teknik beceri değildir; karakter meselesidir. Bir insan işi bilebilir ama hırslıysa devleti yakar. Bir insan zeki olabilir ama adaletsizse makamı zehre çevirir. Bir insan sadık görünebilir ama hakikate değil kişiye sadıksa kurumları körleştirir. Hız. Ali'nin devlet akli, yalnız bilgili adam aramaz; emanete dayanacak insan arar. Çünkü devletin en tehlikeli görevlisi cahil olan değil, yetenekli ama ahlâksız olandır. Cahil hata yapar; ahlâksız sistem kurar.

AKP döneminin siyasal karakterini Hız. Ali üzerinden okuduğumuzda, karşımıza yalnız kötü yönetim çıkmaz; daha derinde bir kadro ahlâki krizi çıkar. Sadakat, ehliyetin önüne geçtiğinde devlet organları düşünme kabiliyetini kaybeder. Herkes yukarıya bakar. Kimse hakikate bakmaz. Herkes talimat bekler. Kimse hukukla nefes almaz. Bürokrat, yurttaşın hakkını değil, amirinin yüzünü okumaya başlar. Yönetici, kurumun vakarını değil, siyasal merkezin beklentisini önemser. Böyle bir düzende yanlış kararlar yalnız hata sonucu alınmaz; yanlışlık bizzat çalışma biçimi hâline gelir.

Zalim danışmanlar meselesi burada devreye girer. Her iktidarın etrafında onu zehirleyen bir halka oluşur. Bu halka hükümdarın gözünü okşar, kulağını besler, egosunu cilalar. Ona halkın derdini değil, kendi ikbalinin güvenliğini anlatır. "Efendim her şey yolunda" der. "Millet sizi seviyor" der. "Eleştirenler hain" der. "Bunlar dış güçlerin oyunu" der. "Sert olmak gerekir" der. "Geri adım atarsanız zayıf görünürsünüz" der. İktidar böyle böyle hakikatten kopar. Önce eleştirmeni düşman sanır. Sonra düşmanı çoğaltır. En sonunda kendi kurduğu yankı odasında hakikatle bağını kaybeder.

Hız. Ali'nin devlet akli, yöneticinin çevresini de ahlâkî denetime tabi tutar. Çünkü yönetici yalnız kendi karakteriyle yönetmez; yanında kimleri tuttuğuyla da yönetir. Kötü danışman, yöneticinin kulağına sokulmuş zehirli bir böcektir. Onu sürekli korkutur, kışkırtır, pohpohlar, yumuşaklığı zayıflık, adaleti taviz, merhameti acizlik, eleştiriyi saldırı gibi gösterir. Böyle danışmanların çoğaldığı yerde devlet kaba kuvvet refleksi kazanır. Bürokrasi sertleşir. Yargı ürker. Basın hizaya girer. Üniversite susar. Sivil toplum nefesini tutar. Toplumun akli, iktidarın güvenlik kaygısıyla kelepçelenir.

Sahte dindarlığın en büyük kurnazlığı, zalim danışmanı "dava adamı" gibi pazarlamasıdır. O artık kötü niyetli bir iktidar aparatçısı değil; "reisini yalnız bırakmayan sadık mücahit" olur. Hukuku zorlayan kişi "devleti koruyan yiğit" olur. Eleştireni ezen kişi "fitneyle mücadele eden kahraman" olur. Kamu imkânlarını kendi çevresine akıtan kişi "hizmet ehli" olur. Medyada yalanı örgütleyen kişi "dava iletişimcisi" olur. Kavramlar çürüyünce karakterler de makyajlanır. Hız. Ali'nin aynası bu makyajı siler. Çünkü zalimin dindar görünmesi, zulmü hafifletmez; ağırlaştırır.

Devlet akli dediğimiz şey bazen çok yanlış anlaşılır. Türkiye'de "devlet akli" çoğu zaman hukuk üstü kurnazlık, sertlik, gizlilik, güvenlikçi refleks ve halktan saklanan kararlar anlamına getirildi. Oysa Hız. Ali'nin devlet akli başka bir şeydir: adaletin aklıdır, ölçünün aklıdır, emanetin aklıdır. Devlet, halkına oyun kuran bir yapı değildir. Devlet, halkı karşısında hesap veren bir emanettir. Bu yüzden Hız. Ali'nin devlet anlayışında hileye zekâ denmez. Keyfiliğe irade denmez. Korkuya disiplin denmez. Baskıya düzen denmez. Propagandaya hakikat denmez.

Bugünün iktidar ilişkileri tam da bu kavram bozulumundan beslenir. Güçlü liderlik diye sunulan şey bazen kurumsuzlaşmadır. İstikrar diye anlatılan şey bazen itaat düzenidir. Millî irade diye pazarlanan şey bazen

çoğunluk kibridir. Dava diye kutsanan şey bazen çıkar ağlarının ortak şemsiyesidir. Yerli ve millî diye parlatılan şey bazen eleştiri düşmanlığıdır. Dindarlık diye gösterilen şey bazen hesap vermeme konforudur. Hz. Ali'nin Zülfikâr'ı bu kelime cambazlığını keser. Çünkü Hz. Ali'nin sözlüğünde adaletin yerine geçecek ikinci bir kelime yoktur.

Liyakat meselesinin toplumdaki karşılığı derindir. Liyakat öldüğünde yalnız kurumlar bozulmaz; insanların gelecek inancı da bozulur. Genç şunu düşünmeye başlar: Çalışsam ne olacak? Bilsem ne olacak? Hak etsem ne olacak? Bir yakınım yoksa, bir cemaatim yoksa, bir parti bağlantım yoksa kapılar açılmayacak. İşte bu duygu, bir ülkenin iç enerjisini öldürür. İnsanlar ya çekilir ya yavaşır. Ya susar ya kirlenir. Ya ülkeyi terk eder ya ruhunu terk eder. Liyakatsiz devlet, yurttaşına "ahlâklı olsan da işe yaramaz" mesajı verir. Bu, devlet eliyle karakter yıkımıdır.

Hz. Ali'nin ehliyet anlayışı yalnız yönetim tekniği değil, toplumsal ahlâk pedagojisidir. Görev ehline verilirse toplumda adalet duygusu güçlenir. İnsanlar emeğin, bilginin, dürüstlüğüne karşılığı olduğuna inanır. Hak edenin yükseldiğini gören çocuk, çalışmanın anlamına inanır. Hakkı yenmeyen memur, devlete düşman olmaz. Adalet gören yurttaş, yasaya saygı duyar. Ama haksızlık kurumsallaştığında toplum da devlete karşı hile üretmeye başlar. Devlet adil değilse vatandaş da dürüstlüğü enayilik sanmaya başlar. İşte çürüme böyle çoğalır: yukarıdan aşağıya, makamdan sokağa, saraydan pazara.

Hz. Ali'nin devlet aklı yöneticiyi yalnız güçlü olmaya değil, kendine karşı uyanık olmaya çağırır. Çünkü iktidarın en büyük düşmanı dışarıda değildir; içerideki kibridir. Yöneticinin kulağına "sen vazgeçilmezsin" diyen ses, şeytanî bir sestir. "Millet seni seçti, artık her şeyi yapabilirsin" diyen ses, adaleti öldüren sestir. "Biz gidersek ülke biter" diyen ses, iktidarı putlaştıran sestir. Hz. Ali bu putu kırar. Çünkü Hz. Ali'nin dünyasında hiçbir makam insanın ahlâkını aşamaz. Halife de olsan hesap verirsin. Vali de olsan sınırlısın. Komutan da olsan hukukla bağlısın. Dindar da görünsen kul hakkından kaçamazsın.

9

Günümüzde iktidar çevresinde oluşan sadakat aristokrasisi, Hz. Ali'nin devlet aklına tamamen ters düşer. Bu aristokrasi seçimle gelmez ama seçilmişlerden daha güçlü davranır. Bürokrasiye sızar, ihaleye uzanır, medyaya şekil verir, üniversiteyi hizaya sokar, kültür alanında pay ister, belediyeyi kaynak alanına çevirir. Devletin içinde resmî olmayan imtiyaz yolları açar. Bu yapıların en tehlikeli yanı, kendilerini ahlâkî bir dava diliyle örtmeleridir. Çıkar ilişkisi, kardeşlik olur. Kayırmacılık, vefa olur. Suskunluk, edep olur. İtiraz, fitne olur. Hz. Ali'nin adaleti bu sözde edebi tanımaz. Haksızlık karşısında susan edep değil, korkudur; bazen de menfaatin terbiyeli hâlidir.

Hz. Ali üzerinden bugüne bakınca şu soru kaçınılmazdır: Devlet, ehil insanların emaneti mi; sadık insanların ganimeti mi? Eğer cevap ikinciye yaklaşıyorsa, orada dinî törenlerin çokluğu hiçbir şeyi kurtarmaz. Çünkü liyakat ölünce adalet yaralanır. Adalet yaralanınca dindarlık kabuğa dönüşür. Kabuk kalınlaştıkça içerideki çürüme saklanır ama kaybolmaz. Gün gelir, bir kriz çıkar; deprem, ekonomi, hukuk, eğitim, sağlık, dış politika... O zaman herkes gerçeği görür: devleti ehil olmayanlara teslim etmek, milletin kaderiyle kumar oynamaktır.

Hz. Ali'nin devlet aklı, bugünün iktidarlarına süslü bir nasihat değil, sert bir ihtardır. Makamı seviyorsanız Hz. Ali'den uzak durun. Sadakati ehliyetin önüne koyuyorsanız Hz. Ali'nin adını az anın. Zalim danışmanları dava adamı diye yüceltiyorsanız Zülfikâr'ı duvara asmayın; çünkü o kılıç önce o duvardaki sahte süsü keser. Devletin kalbine yakınlık değil, liyakat yerleşmelidir. Yönetimin kulağına dalkavuk değil, hakikat konuşmalıdır. Sarayın çevresine alkışçı değil, uyarıcı insan lazımdır. Çünkü yöneticiye en büyük iyilik onu övmek değil, onu haksızlıktan alıkoymaktır.

Hz. Ali'nin aynasında devlet, kutsal kelimelerle büyütülen bir iktidar makinesi değildir. Devlet, mazlumun kapiya geldiğinde kovulmadığı, ehil insanın dışlanmadığı, yoksulun unutulmadığı, eleştirenin düşman

yapılmadığı, kamu malının ganimet sayılmadığı bir ahlâk imtihanıdır. Bu imtihanı kaybedenlerin dindarlığı çok görünür olabilir; ama Hz. Ali'nin terazisinde hafif kalır.

Filozof Kirpi: "Liyakati boğan iktidar, devlete adam yerleştirmez; devletin damarına kendi cehaletini enjekte eder."

5. Muaviyeleşme Tehlikesi: Dinin Siyasî Hileye Dönüşmesi

Savaş meydanında toz kalkar. İnsan yalnız kılıcı, atı, bağırışı, sancakları görür sanır. Oysa bazı savaşlarda asıl çarpışma demirle değil, anlamla yapılır. Sıffîn'i yalnız iki ordunun karşı karşıya geldiği bir tarih sahnesi sayarsak, en önemli yerini kaçıırız. Orada dinî sembolün siyasî taktiğe çevrilmesi gibi derin bir kırılma yaşanır. Mushaf sayfalarının mızraklara kaldırılması, yalnız savaşın seyrini değiştiren bir hamle değildir; İslâm siyaset tarihinde kutsalın iktidar hesaplarına nasıl sürülebileceğini gösteren ağır bir semboldür.

Burada mesele Muâviye'yi kaba bir karikatüre çevirmek değildir. Tarih, çocuk kitabı gibi okunmaz. İnsanları siyah-beyaz figürlere sıkıştırmak, düşüncenin tembelliğidir. Fakat bazı tarihsel eşikler vardır; orada bir karakterden çok bir yöntem doğar. Ben buna "Muaviyeleşme" diyorum. Muaviyeleşme, dinin hakikat olmaktan çıkarılıp siyasal manevra malzemesine dönüştürülmesidir. Kutsal metnin hükmüne samimiyetle başvurmak başka şeydir; kutsal metni yenilgiyi erteleyen, toplumu şaşırtan, hakikati sisleyen bir taktik aparatına çevirmek başka şeydir.

Hz. Ali'nin büyüklüğü tam burada belirir. O, dinî sembolün gücünü bilir; fakat sembolün arkasındaki niyeti de tartar. Çünkü her Kur'an'a çağrı hakikate çağrı değildir. Her "Allah'ın hükmüne gidelim" diyen, gerçekten Allah'ın hükmüne razı olmayabilir. Bazen insan kutsal kelimeyi hakikate teslim olmak için değil, hakikatten kaçmak için kullanır. Bazen "din" denilen şey, vicdanı uyandırmaz; aksine kalabalıkları uyuşturur. Bazen mushaf, insanın elinde hidayet kitabı olmaktan çıkar, iktidarın elinde zaman kazanma aracına dönüşür.

Bugünün siyasal dindarlığında bu tehlike fazlasıyla tanındıktır. Kutsal kelimeler çoktur, ama çoğu zaman hesap vermenin önüne perde olur. "Dava" denir, yolsuzluk sorusu ötelenir. "Ümmet" denir, yoksulun sofrası unutulur. "Medeniyet" denir, hukuksuzluk örtülür. "Ezan" denir, liyakat cinayeti konuşulmaz. "Bayrak" denir, kamu malının kimlere aktığı sorulmaz. "Vatan" denir, eleştiri hainlik diye damgalanır. Muaviyeleşme tam da budur: kelimeyi kutsal tutup fiili kirletmek.

AKP iktidarının uzun yıllar içinde ürettiği en ağır siyasal alışkanlıklardan biri, dinî ve millî sembolleri eleştiriye karşı zırh gibi kullanmasıdır. Bir uygulamayı eleştirirsiniz, karşınıza inanç çıkarılır. Bir ihaleyi sorarsınız, karşınıza hizmet çıkarılır. Bir hukuksuzluğu söylersiniz, karşınıza devlet bekası çıkarılır. Bir israfı gösterirsiniz, karşınıza itibar çıkarılır. Bu yöntem, meseleyi doğrudan cevaplamak yerine, eleştireni kutsala saldıran kişi gibi göstermeye çalışır. Böylece iktidar kendi yanlışını tartışmaz; tartışmanın zeminini değiştirir.

Bu, yalnız politik bir taktik değildir; ahlâkî bir felakettir. Çünkü kutsal kelimeyi savunma hattına çeken iktidar, o kelimenin masumiyetini de yaralar. İnsanlar bir süre sonra dinî ifadeleri duyduğunda hakikati değil, manipülasyonu hatırlamaya başlar. Dua siyasetin fon müziği olursa, dua incinir. Kur'an iktidar hamlesinin dekoruna çevrilirse, toplumun Kur'an algısı yaralanır. Takvâ propaganda afişine dönüşürse, takvânın iç sessizliği ölür. Dinin en büyük zararı bazen dinsizlerden değil, dini iktidar tekniğine çevirenlerden gelir.

Hz. Ali'nin bugüne söylediği sert söz şudur: Kutsal metin, kurnazlığın kalkanı yapılamaz. Din, iktidarın nefes borusuna bağlanamaz. Allah'ın adı, insanın hatasını görünmez kılmak için kullanılamaz. Hakikat, taktik zamana kurban edilemez. Eğer bir yönetim sürekli kutsala sığınıyor ama adalet üretmiyorsa, orada kutsal savunulmuyor; kutsal tüketiliyordur.

Muaviyeleşme tehlikesinin en sinsi tarafı, kendini çoğu zaman dindarlık gibi göstermesidir. İbadet görünür, tören görünür, dua görünür, sembol görünür. Fakat karar alma süreçlerinde hile, makam paylaşımında kayırmacılık, kamusal ilişkilerde menfaat, hukukta baskı, medyada yalan, bürokraside korku işler. Dışarıdan bakınca dindar bir manzara vardır; içeride ise iktidar mühendisliği çalışır. Hz. Ali'nin aynası bu dış görüntüye aldanmaz. Çünkü Hz. Ali, dindarlığı yüzeyden değil, adaletin damarından okur.

Sahte dindarlık için en kullanışlı cümlelerden biri "fitne çıkarmayın" cümlesidir. Haksızlığa itiraz edene fitneci denir. Kamu malını sorana bozguncu denir. Hukuk isteyen insana devlet düşmanı denir. Mazlumun hakkını savunan kişiye dış güçlerin ağzıyla konuşuyor denir. Böylece iktidar, kendi yanlışını düzeltmek yerine itirazın ahlâkını suçlu ilan eder. Oysa Hz. Ali'nin dünyasında asıl fitne, haksızlığa itiraz etmek değil; haksızlığı dinî kelimelerle örtmektir. Asıl bozgunculuk eleştirmek değil; adaleti bozup eleştireni susturmaktır.

Mızrağa kaldırılan mushaf sahnesi bu yüzden bugünün siyasetinde hâlâ yaşıyor. Bugün mızrak fiziksel olmayabilir. Mikrofon olabilir, televizyon ekranı olabilir, sosyal medya ordusu olabilir, parti kürsüsü olabilir, bürokratik yazı olabilir, mahkeme kararı olabilir. Mushaf sayfası da bazen doğrudan dinî sembol olur, bazen millet, bazen vatan, bazen beka, bazen yerlilik, bazen medeniyet. Yöntem değişir; mantık değişmez. İktidar zorlandığında, kendini hakikatin önüne değil, kutsal sembolün arkasına saklar.

Hz. Ali'nin tavrı burada bizi düşünmeye mecbur eder. Kutsal sembole saygı göstermekle, sembolün siyasi manipülasyona alet edilmesine razı olmak aynı şey değildir. Hatta gerçek saygı, sembolün araçsallaştırılmasına karşı çıkmayı gerektirir. Kur'an'a saygı, Kur'an'ın iktidar hilesine dönüştürülmesine itirazdır. Dine saygı, dinin propaganda malzemesi yapılmasını reddetmektir. Ezanı sevmek, ezanın arkasına saklanıp kul hakkı yiyenlerden hesap sormayı da gerektirir. Hz. Ali'nin adaleti bu ayrımı yapamayan zihinlere ağır gelir.

11

Bugünün iktidar ilişkilerinde Muaviyeleşme yalnız tepede yaşanmaz; toplumun damarlarına da sızar. Küçük memur, amirinin haksız emrini "devlet böyle istiyor" diye savunur. Partili, açık haksızlığı "ama bizimkiler yapıyor" diye hoş görür. Gazeteci, yalanı "dava hassasiyeti" diye paketler. Akademisyen, suskunluğunu "ülke zor dönemden geçiyor" diye temize çeker. Esnaf, kayırmacılığı "işimizi görelim" diye normalleştirir. Böylece siyasal hile, toplumsal ahlâka dönüşür. En tehlikeli yer burasıdır: kötülük yukarıda başlar, aşağıda alışkanlık olur.

Hz. Ali'nin Zülfikâr'ı bu alışkanlığa iner. Çünkü Hz. Ali'nin kavgası sadece Muâviye ile tarihsel bir iktidar kavgası değildir; her çağda hakikati taktiğe kurban eden zihniyetledir. Her çağın kendi mızrağı, kendi mushaf gösterisi, kendi propaganda hilesi vardır. Her çağda bazıları yenilgi anında ahlâka dönmek yerine kutsalı sahaya sürer. Her çağda hakikat zorlaştığında sembol kolaylaşır. Hz. Ali, bu kolaylığa razı olmaz.

Bu yüzden Hz. Ali üzerinden AKP iktidarını okumak mümkündür; hatta gereklidir. Çünkü günümüz iktidarı da uzun süre dinî-millî sembollerle kendini tartışma dışına çıkarma becerisi gösterdi. Kendisini eleştiren herkesi aynı torbaya atarak, ahlâkî soruları güvenlik sorusuna çevirdi. Dindarlığı devletin vitrini yaptı; ama devletin vicdanını aynı ölçüde güçlendirmede. Dinî görünürlüğü artırdı; fakat görünürlük, adaletin yerini tutmadı. Bir ülkenin meydanlarında kutsal kelimeler çoğalırken mahkeme koridorlarında adalet duygusu zayıflıyorsa, orada Hz. Ali'nin adı rahat anılamaz.

Muaviyeleşme tehlikesi, iktidarın dini sevmesi değil; dini kendine hizmet ettirmesidir. Din insana sınır koyar; Muaviyeleşmiş siyaset dini sınırsızlık için kullanır. Din insanı hesaba çağırır; Muaviyeleşmiş iktidar dinle hesaptan kaçır. Din insanı alçaltır, tevazuya çağırır; Muaviyeleşmiş düzen kutsal kelimelerle kibri büyütür. Din mazluma eğilmeyi öğretir; Muaviyeleşmiş siyaset mazlum görüntüsüyle gücü tahkim eder.

Hız. Ali'nin bugünkü anlamı burada keskinleşir: Hız. Ali, kutsalın iktidar tarafından rehin alınmasına karşı ahlâkî direniştir. Onun adaleti, "bizden" olan hileye fetva vermez. Onun takvâsı, yenilgi anında Kur'an'ı mızrağa tatan kurnazlığı alkışlamaz. Onun devleti, propagandayı hakikatin yerine koymaz. Onun dindarlığı, kelimenin süsüne değil fiilin temizliğine bakar.

Zülfikâr'ın aynasında sahte dindarlık en çok burada yakalanır: Allah'ın adını anarken Allah'ın adaletinden kaçan yüzde.

Filozof Kirpi: "Mızrağa kaldırılan mushaf hakikati değil hileyi taşıyorsa, o mızrak savaş meydanında değil; insanın vicdanında saplanır."

6. Mazlumun Yanında Hız. Ali, Gücün Yanında Saray Dindarlığı

Bir kapı düşünelim. Gece vakti. Şehrin gürültüsü çekilmiş, pazarın sesi sönmüş, devletin büyük sözleri uykuya dalmış. O kapının önünde bir gölge belirir. Elinde gösteriş yok, yanında muhafız alayı yok, arkasında kameralar yok, dudaklarında halka duyurulacak cümleler yok. Sadece bir ihtiyaç vardır: aç bir ev, yetim bir çocuk, hakkı gecikmiş bir insan, sesi kısılmış bir mazlum. Hız. Ali'nin ahlâkî dünyasını anlamak için bazen savaş meydanına değil, böyle bir kapının önüne bakmak gerekir. Çünkü Hız. Ali'nin büyüklüğü yalnız kılıcının parlaklığında değil; yoksulun karanlık evine taşıdığı vicdandır.

Hız. Ali'nin adaletinde mazlum, siyasal malzeme değildir. Acısı kürsü dekoru olmaz. Yoksulluğu seçim meydanında parlatılacak bir duygu objesine dönüştürülmez. Yetim, merhamet fotoğrafının arka planına yerleştirilecek küçük bir figür değildir. Mazlum, hakkı teslim edilmesi gereken insandır. Onun inancı, kimliği, mezhebi, partisi, mahallesi, sesi, dili, görünüşü ikinci plandadır. Hız. Ali'nin terazisinde önce hak vardır. Kim haksızlığa uğramışsa, onun yanında durmak dindarlığın süsü değil, şartıdır.

Günümüzün saray dindarlığı ise mazlumu sever gibi görünür; fakat çoğu zaman mazlumu seçer. Kendi mazlumunu büyütür, başkasının mazlumunu küçültür. Kendi mahallesinin acısına ağıt yakar, ötekinin acısına bürokratik sessizlikle bakar. Kendine yakın olanın mağduriyetini tarihî dava yapar; kendinden olmayanın mağduriyetini "süreç", "güvenlik", "disiplin", "usul", "devlet aklı" gibi soğuk kelimelerin içine gömer. Bu sahte merhamettir. Merhametin partilisi olmaz. Adaletin mahalle kontenjanı olmaz. Mazlumun kimlik kartına bakarak vicdan çalıştırılmaz.

Hız. Ali üzerinden bugünün iktidar ilişkilerine bakınca, en acı manzaralardan biri şudur: Mazlum dili çoktur, mazlumun kendisi yalnızdır. Siyaset meydanlarında mazlumdan bahsedilir; ama gerçek mazlum dosya numarasına dönüşür. Yoksuldan söz edilir; ama yoksulluğu üreten düzen korunur. Yetim hakkı denir; ama kamu malının nereye aktığı karanlık kalır. Halk denir; fakat halktan uzak, korunaklı, ayrıcalıklı, duvarlı, konvoylu bir hayat kurulur. Böyle bir düzende dindarlık, mazlumun yarasına eğilen bir rahmet olmaktan çıkar; gücün vicdan makyajına dönüşür.

Hız. Ali'nin ahlâkî burada serttir. O, gücün yanında durarak mazlum edebiyatı yapmayı kabul etmez. Çünkü güç, kendini meşrulaştırmak için mazlumun adını çok sever. İktidarlara kendi sertliklerini mazlum geçmişleriyle aklamaya bayılır. "Biz de çok çektik" derler. "Bizi de ezdiler" derler. "Biz de dışlandık" derler. Bunlar doğru bile olabilir. Fakat geçmişte ezilmiş olmak, bugün ezme hakkı vermez. Dün mağdur olmak, bugün zalimliğe ruhsat değildir. Hız. Ali'nin adaletinde mağduriyet sermayeye çevrildiği anda kirlenir. Acı, insanı inceltmelidir; iktidar iştahını büyütüyorsa artık acı değil, siyasal yakıttır.

AKP iktidarının en büyük ahlâkî savrulmalarından biri bu mağduriyet sermayesidir. Geçmişte yaşanan başörtüsü yasakları, dindarların kamusal alanda dışlanması, bürokratik vesayet, elitist küçümseme; bütün

bunlar gerçek yaralardı. Fakat iktidar bu yaraları iyileştirmek yerine, çoğu zaman yeni bir üstünlük duygusunun yakıtı yaptı. Mağduriyet hafızası adalete dönüşseydi, bu ülkenin bütün ezilmişleri nefes alırdı. Fakat mağduriyet hafızası iktidar sopasına dönüşünce, eski dışlanmışlar yeni dışlayanlar hâline geldi. İşte Hz. Ali'nin aynasında bu dönüşüm çok çirkin görünür.

Mazlumun yanında durmak, yalnız ağlamak değildir. Mazlumun hakkını teslim edecek kurum kurmaktır. Hukuku güçlendirmektir. Mahkemeyi bağımsız tutmaktır. Kamu malını korumaktır. Eğitimde fırsatı eşitlemektir. Çocuğun açlığını görmektir. İşçinin ücretini, emeklinin onurunu, köylünün toprağını, öğrencinin geleceğini, kadının güvenliğini, gencin umudunu savunmaktır. Mazlumun yanında olmak, romantik bir merhamet pozu değil; devletin damarlarına adalet enjekte etmektir. Hz. Ali'nin devleti böyle bir sorumluluk ister.

Saray dindarlığı ise çoğu zaman merhameti gösteriye dönüştürür. Yardım kolisi kameraya yakalanır. Yoksulun evi ziyaret edilir. Çocukların başı okşanır. Sofralar kurulup fotoğraflar çekilir. Sonra sistem aynı kalır. Yoksulluğu doğuran düzen sorgulanmaz. Gelir adaletsizliği konuşulmaz. Kamu kaynaklarının dağılımı tartışılmaz. Vergi yükünün kimin sırtına bindiği sorulmaz. Bu, merhamet değil; yoksulluğun estetik yönetimidir. Hz. Ali'nin ahlâkı buna razı olmaz. Çünkü Hz. Ali için yoksul, iktidarın şefkat performansında kullanılacak figür değil; devletin öncelikli emanetidir.

Güçle kurulan dindarlık daima tehlikelidir. Çünkü güç, insanın vicdanını kalınlaştırır. Önce daha az duymaya başlarsın. Sonra daha az utanırsın. Sonra kendi sertliğini gerekli görürsün. Sonra eleştireni düşman, mağduru sorun, yoksulu istatistik, itiraz edeni fitneci sayarsın. En sonunda kendini hâlâ dindar zannedersin. İşte en korkunç yer burasıdır: insanın zulme yaklaşırken ibadet dilini koruması. Hz. Ali'nin Zülfikâr'ı bu ikiyüzlü rahatlığı keser. Çünkü Hz. Ali'nin dindarlığında güç, insanı daha dikkatli, daha mahcup, daha hesap verebilir kılmalıdır.

Bugünün iktidar çevrelerinde sıkça görülen şey ise bunun tersidir. Güce yaklaşanlar incelmiyor, kalınlaşıyor. Makama çıkanlar halka yaklaşıyor, halktan uzaklaşıyor. Servetlenenler şükürle sadeleşmiyor, gösterişle kabarıyor. Dindarlık, tevazu üretmiyor; üstünlük hissi üretiyor. Böyle bir dindarlık Hz. Ali'ye yabancısıdır. Çünkü Hz. Ali'nin dünyasında Allah'a yakınlık, insana tepeden bakma hakkı vermez. Aksine, insanın omzuna daha ağır bir sorumluluk yükler. Dindar olduğunu söyleyenin mazluma karşı borcu artar, azalmaz.

Mazlumun yanında Hz. Ali vardır; çünkü Hz. Ali'nin adaletinde hak, sahibinin sosyal konumuna göre değişmez. Gücün yanında saray dindarlığı vardır; çünkü saray dindarlığı hakkı değil, iktidarın devamını önemser. Hz. Ali, mazlumun sessizliğinde Allah'ın çağrısını duyar. Saray dindarlığı ise mazlumun sesini, kendisine yarıyorsa büyütür; yaramıyorsa kısmayı bilir. Bu fark küçümsenemez. Birinde vicdan vardır, diğerinde strateji. Birinde rahmet vardır, diğerinde hesap. Birinde emanet vardır, diğerinde imtiyaz.

Bu nedenle Hz. Ali'yi bugün yazmak, mazlum kelimesini iktidarın ağzından geri almaktır. Çünkü mazlum, propaganda afişine hapsedilemeyecek kadar ağır bir kelimedir. Yetim, törenlerde okunacak duygusal cümlelerin nesnesi değildir. Yoksul, yardım paketinin fotoğraf değeri değildir. Hakkı yenmiş insan, devletin sabır testine sokulacak bir dosya değildir. Hz. Ali'nin aynasında mazlumun yüzü büyür; sarayın dili küçülür. O yüz, bütün nutuklardan daha hakikidir.

Hz. Ali bugün bu çağın kapısından içeri girseydi, onu protokolde arayanlar yanılırdı. O, muhtemelen en arkada bekleyen insanın yanında dururdu. Hakkı yenmiş memurun dilekçesine bakardı. Pazardan eli boş dönen babanın yüzüne bakardı. Okulda aç oturan çocuğun sessizliğini duyardı. Mahkeme koridorunda yıllarca bekletilen insanın omzuna el koyardı. Çünkü Hz. Ali'nin yolu sarayın halısından değil, mazlumun eşliğinden geçer.

Filozof Kirpi: "Mazlumun adını kürsüde büyütüp hakkını kapıda bekleten dindarlık, Hz. Ali'nin değil; sarayın gölgesinde yetişmiş sahte bir merhamettir."

7. Kılıç, Zülfikâr ve Hakikat: Sembolün Pazara Düşmesi

Bir duvar düşünelim. Üzerinde parlak bir Zülfikâr asılı. Altında pahalı bir koltuk, yanında gösterişli bir masa, masanın üstünde işlemeli bir tespih, arkada büyük bir hat levhası, köşede lüks bir fincan, ekranda sürekli açık duran bir haber kanalı. O odada her şey dindar görünür; fakat odanın havasında tuhaf bir eksiklik vardır. Adalet yoktur. Mahcubiyet yoktur. Kul hakkının ağırlığı yoktur. Sanki semboller odayı doldurmuş, hakikat kapının dışında kalmıştır.

Zülfikâr'ın pazara düşmesi tam da budur. Bir sembolün anlamından koparılıp süse, aksesuara, rozet ahlâkına, kimlik gösterisine çevrilmesidir. Hz. Ali'nin kılıcı hak ile bâtil arasındaki ayrımı temsil ederken, modern gösteri düzeninde çoğu zaman duvar süsüne, kolye ucuna, afiş malzemesine, politik imgeye dönüşür. Sembol kalır, sorumluluk kaybolur. İsim kalır, adalet çekilir. Sevgi gösterilir, ahlâk ertelenir. İnsan "Ali" der; fakat Ali'nin terazisine yaklaşmaz. İnsan "Zülfikâr" der; fakat o kılıcın önce kendi yalanını keseceğini unutmak ister.

Oysa Zülfikâr, dekor değildir. Zülfikâr'ın anlamı kesmektir. Fakat bu kesme kaba bir şiddet çağrısı değildir; hakikatle yalanın arasını açan ahlâkî bir kesiktir. Zülfikâr önce insanın kendi içindeki rıyayı keser. Sonra gücün hilesini keser. Sonra sahte dindarlığın kabuğunu yarar. Sonra kamu malına uzanan açgözlü eli gösterir. Sonra mazlumun hakkını örten kutsal kelime sisini dağıtır. Zülfikâr, insanın elinde sallayacağı bir güç simgesi değil; insanın üzerinde taşıdığı ağır bir hesap işaretidir.

Bugünün siyasal dindarlığında semboller çoktur. Hilal, sancak, cami, ezan, fetih, ecdat, şehitlik, ümmet, dava, medeniyet, mukaddesat... Bütün bu kelimeler ve imgeler sürekli dolaşımdadır. Fakat sembolün çokluğu, anlamın sağlamlığına delil değildir. Hatta bazen tam tersidir: Anlam zayıfladıkça sembol çoğalır. İçerik boşaldıkça vitrin büyür. Ahlâk eksildikçe tören artar. Utanma duygusu zayıfladıkça hamaset yükselir. İnsan kendinde olmayan şeyi dışarıda daha çok sergilemeye başlar.

AKP döneminin görünür dindarlığında da bu sembol ekonomisi çok güçlü çalıştı. Dinî imgeler, millî imgelerle birleşti; kutsal kelimeler siyasal sadakat üretme aracına dönüştü. Böylece dindarlık bir ahlâk derinliği olmaktan çok, kimlik hattı hâline geldi. Kim bu sembollere sahip çıkıyor görünüyorsa "bizden" sayıldı; kim bu sembollerin arkasına saklanan iktidar ilişkilerini sorguluyorsa "karşı mahalle"ye itildi. Sembol, birleştirmede; ayırdı. Hakikati derinleştirmede; çoğu zaman tartışmayı susturdu.

Zülfikâr'ın bu pazarda en çok kirletilen tarafı, onun adaletle olan bağının koparılmasıdır. Çünkü Zülfikâr adaletsiz elde durmaz. Durursa süs olur, oyuncak olur, marka olur, takı olur, miting malzemesi olur. Hz. Ali'nin kılıcı, Hz. Ali'nin ahlâkından ayrıldığında geriye yalnız şekil kalır. Şekil ise çok kolay satılır. Pazarda şekil boldur: telefon kılıfı olur, yüzük olur, afiş olur, tişört olur, seçim görseli olur, sosyal medya profil fotoğrafı olur. Fakat adalet pazarda satılmaz. Adalet, insanın hayatıyla ödediği bir bedeldir.

Sahte dindarlık sembolü sever; çünkü sembol ucuzdur. Bir sembolü taşımak kolaydır, onun gereğini yaşamak zordur. Zülfikâr kolyesi takan biri kamu malı karşısında susabilir. Hz. Ali posterini asan biri liyakatsizliğe alkış tutabilir. Ehl-i Beyt muhabbetinden bahseden biri mezhepçi kibirle başkasını ezebilir. "Hak" diye bağırarak biri haksızlığın sofrasında oturabilir. Sembol, karakterin yerine geçtiğinde insan kendini kandırır. Dahası, kandırdığı yalnız kendisi olmaz; toplumu da bir anlam sahtekârlığına alıştıır.

Bu noktada asıl mesele şudur: Bir sembol, insanı daha adil yapmıyorsa ne işe yarar? Bir dinî işaret, insanı kul hakkı karşısında daha titiz kılmıyorsa hangi hakikati taşır? Bir isim, bir kılıç, bir levha, bir dua, bir tören; eğer

yoksulun hakkına, yetimin payına, mazlumun sesine, adaletin kurumsal güvencesine dönüşmüyorsa, geriye ne kalır? Geriye kutsalın estetik tüketimi kalır. Kutsalın estetik tüketimi ise modern sahte dindarlığın en parlak pazarıdır.

Saray dindarlığı sembolü sever; çünkü sembol iktidara derinlik görüntüsü verir. Sarayın duvarına asılan dinî levha, sarayın ahlâkını otomatik olarak temizlemez. Protokolde okunan dua, protokol düzeninin adaletsizliğini ortadan kaldırmaz. Açılışta yapılan dinî konuşma, o projedeki israfı aklamaz. Bir yöneticinin dilindeki mukaddesat, elindeki kamu imkânını nasıl kullandığı sorusunu susturamaz. Hz. Ali'nin Zülfikâr'ı tam burada devreye girer: Süs ile sorumluluğun arasını keser.

Bugün dinî sembollerin siyasal pazara düşmesinin en yıkıcı sonucu, toplumun kutsal kelimelere güvenini aşındırmasıdır. İnsanlar aynı kelimeleri tekrar tekrar iktidar gösterisinde duydukça, bir süre sonra kelimenin kendisinden soğur. "Dava" kelimesi çıkar ağına karışırsa, dava kirlenir. "Hizmet" kelimesi israfı yan yana gelirse, hizmet kirlenir. "Takovâ" kelimesi makam hirsının ağzında dolaşırsa, takvâ kirlenir. "Adalet" kelimesi hukuksuzluğun fon müziği olursa, adalet kelimesi bile yorgun düşer. Kutsalın siyasî pazarda aşırı kullanımı, toplumun manevî bağışıklığını zayıflatır.

Hz. Ali'nin adı da bu tehlikeden korunmalıdır. Hz. Ali sevgisi, kimlik pazarlamasına çevrilirse Hz. Ali'ye ihanet edilmiş olur. Onun adıyla güç devşirmek, onun adını adaletin yükünden koparmaktır. Hz. Ali'yi sevenlerin ilk görevi, Hz. Ali'yi süs olmaktan kurtarmaktır. Çünkü Hz. Ali süslenmek için değil, ölçmek için gelir. O, kalbin duvarına asılan romantik bir levha değildir. O, insanın nefesine uzatılmış sert bir sorudur. "Hakkı mı tuttun, tarafını mı?" diye sorar. "Emaneti mi korudun, ganimeti mi paylaştın?" diye sorar. "Mazlumun yanında mı durdun, gücün sofrasında mı?" diye sorar.

Zülfikâr'ın aynasında sahte dindarlığın yüzü bu yüzden huzursuzdur. Çünkü o ayna, sembolün cilasını değil, niyetin pasını gösterir. İnsan orada kendi süslü kelimelerinin arkasındaki korkaklığı görür. Haksızlığa susarken nasıl dindar görüldüğünü görür. Kamu malı yağmalanırken nasıl "dava zarar görmesin" diye sustuğunu görür. Liyakatsizlik devleti kemirirken nasıl "bizimkiler yapsın" dediğini görür. Mazlumun kimliğine bakıp vicdanını nasıl ayarladığını görür. Bu görme ağırdır. Onun için sahte dindarlık aynayı sevmez; vitrin sever.

Hz. Ali'nin Zülfikâr'ı vitrin kırıcıdır. O vitrin kırıldığında geriye yalnız insanın çıplak ahlâkı kalır. Ne kadar dua ettiğin değil, kimin hakkını koruduğun kalır. Ne kadar kutsal kelime kullandığın değil, hangi haksızlığa itiraz ettiğin kalır. Hangi sembolü taşıdığın değil, hangi bedeli ödediğin kalır. Hz. Ali'nin ölçüsünde insan, taşıdığı işaretlerle değil, taşıdığı sorumlulukla tartılır.

Bu yüzden Zülfikâr'ı pazardan geri almak gerekir. Onu takı olmaktan, afiş olmaktan, siyasal aksesuar olmaktan, kimlik gösterisi olmaktan kurtarmak gerekir. Zülfikâr yeniden hakikatin keskin ayrımı olmalıdır. Adaleti savunmayan elde Zülfikâr susmalıdır. Kamu malına titremeyen duvarda Zülfikâr utanmalıdır. Mazlumu seçen vicdanda Zülfikâr kararmaz mı? Elbette kararır. Çünkü sembolün haysiyeti, onu taşıyanın ahlâkıyla sınıılır.

Hz. Ali'yi doğru tanımak, onun sembollerini çoğaltmakla değil, onun sorularını çoğaltmakla mümkündür. Zülfikâr kaç duvarda asılı, kaç yüzükte işlenmiş, kaç afişte parlamış; bunlar ikincil meselelerdir. Asıl soru şudur: Zülfikâr kaç yalanı kesti? Kaç haksızlığı açığa çıkardı? Kaç ikiyüzlü dindarlığın maskesini düşürdü? Kaç güç sahibinin elini titretti? Kaç mazlumun hakkına kapı açtı? Cevap yoksa, sembol pazara düşmüş demektir.

Filozof Kirpi: "Zülfikâr duvarda parlayıp haksızlığın üstüne inmiyorsa, o artık kılıç değil; sahte dindarlığın metal yorgunluğudur."

8. Hz. Ali Bugün Gelseydi Sarayın Kapısında mı, Yetimin Sofrasında mı Dururdu?

Bir şehir düşünelim. Bir yanında ışıkları hiç sönmeyen büyük yapılar, yüksek duvarlar, korumalar, siyah camlı araçlar, protokol kapıları, kırmızı halılar, kalabalık güvenlik çemberleri. Öte yanında sabah erken açılan küçük bakkal, akşam pazarından ezilmiş domates toplayan kadın, okul kantinine para yetiştiremeyen çocuk, atama bekleyen genç, mahkeme koridorunda ömrü incelenmiş memur, emekli maaşıyla hayatın boğazına takılan ihtiyar. Aynı şehirde iki ayrı dünya yaşar. Biri kendine "hizmet" der, diğeri sessizce "hayat" diye direnmeye çalışır.

Hız. Ali bugün gelseydi, onu hangi kapıda arardık? Sarayın protokol girişinde mi, yoksa hakkı yenmiş bir insanın daracık odasında mı? Büyük ihtimalle onu en gösterişli kürsüde değil, sesi en az duyulan insanın yanında bulurduk. Çünkü Hız. Ali'nin yolu kalabalığın alkışından değil, mazlumun sükûtundan geçer. O, gücün yüzüne bakarken eğilmez; yoksulun yüzüne bakarken büyüklük taslamaz. Hız. Ali'nin ahlâkı, devletin ihtişamına değil, insanın haysiyetine yaslanır.

Bugünün iktidar dindarlığı için en rahatsız edici soru budur. Hız. Ali hangi sofraya otururdu? Lüks iftar sofralarına mı, yoksa çocuğuna ekmek bölüştüren annenin sofrasına mı? Hangi dosyaya bakardı? Devletin reklam metinlerine mi, yoksa yıllardır sonuçlanmayan adalet başvurularına mı? Hangi sesi dinlerdi? Alkışçıların korosunu mu, yoksa "bana haksızlık yapıldı" diyen kırık bir insan sesini mi? Bu soruların cevabı bellidir; fakat bu cevap, sahte dindarlığın işine gelmez. Çünkü Hız. Ali'yi seven görünmek kolaydır; Ali'nin duracağı yerde durmak zordur.

Hız. Ali'nin bugüne gelişi, romantik bir tarih fantezisi değildir. Bu, ahlâkî bir testtir. Hız. Ali bugün gelse, ilk önce cami sayısını sormazdı; adaletin kaç kapıda geciktiğine bakardı. Törenlerin ihtişamını ölçmezdi; kamu malının nasıl harcadığını sorardı. Hutbelerin uzunluğuna değil, mahkemelerin doğruluğuna bakardı. Dua eden yöneticinin sesine değil, o yöneticinin elinin kamu malı karşısında titreyip titremediğine dikkat ederdi. Çünkü Hız. Ali'nin dünyasında din, devletin süsü değil, yöneticinin boynuna takılmış ağır bir borçtur.

AKP döneminin görünür dindarlığı, uzun yıllar boyunca dine kamusal alanda büyük bir ses verdi. Fakat sesin büyümesi her zaman hakikatin büyümesi anlamına gelmez. Bazen ses, hakikatin üstünü örter. Dinî kelime çoğalır, ahlâk azalır. Maneviyat konuşmaları artar, kul hakkı meselesi küçülür. "Millet" denir, milletin parası belirli çevrelerin konforuna akar. "Mazlum" denir, mazlumun gerçek dosyası bekler. "Dava" denir, davanın gölgesinde çıkar ağı büyür. İşte Hız. Ali'nin bugüne gelişi, bu kelimelerin içini açmak olurdu. Hangi kelime hakikati taşıyor, hangisi yalanın kılıfı olmuş; Zülfikâr oradan geçirdi.

Hız. Ali bugün gelseydi, muhtemelen en çok dindarların dindarlığından rahatsız olurdu. Çünkü sahte dindarlık, dinsizliğin açık inkârından daha tehlikeli olabilir. Açık inkâr kendini gizlemez; sahte dindarlık ise kutsal kelimelerin içine saklanır. Yalanı dua ile örter. İsrâfı temsil diye açıklar. Kayırmacılığı vefa diye parlatır. Hukuksuzluğu beka diye savunur. Eleştiriye fitne diye boğar. Böyle bir düzende din, insanı Allah'a yaklaştıran bir yol olmaktan çıkar; iktidarın kendini temize çektiği bir siyasal deterjana dönüşür. Hız. Ali böyle bir deterjan kokusunu uzaktan alırdı.

Onun adaleti önce şunu sorardı: Devleti emanet mi bildiniz, ganimet mi? Bu soru bütün büyük nutuklardan daha ağırdır. Eğer devlet kadroları sadakat dağıtımına dönüşmüşse, Hız. Ali'nin cevabı sert olurdu. Eğer kamu ihaleleri belli çevrelerin zenginleşme yoluna çevrilmişse, Hız. Ali'nin yüzü kararır. Eğer hukuk, güçlüye zırh, zayıfa sopa olmuşsa, Hız. Ali susmazdı. Eğer yoksulun hakkı, sarayın itibar harcamalarında erimişse, Hız. Ali'nin Zülfikâr'ı önce o "itibar" kelimesini ikiye bölerdi. Çünkü adaletin olmadığı yerde itibar değil, şişirilmiş kibir vardır.

Hız. Ali bugün gelseydi, iktidar sahiplerine belki uzun uzun nasihat etmezdi. Bazen bir bakış yeter. O bakışın içinde şu sorular yanardı: Neden bu kadar çok korumaya ihtiyacınız var? Neden halktan bu kadar uzaksınız? Neden yoksulun evine giderken kameraya ihtiyaç duyuyorsunuz? Neden eleştiriden korkuyorsunuz? Neden kendi yanlışınızı kabul etmeyi zayıflık sayıyorsunuz? Neden Allah'ın adını bu kadar çok anarken Allah'ın kullarının hakkını bu kadar kolay geciktiriyorsunuz? Bu soruların her biri bir kılıç darbesi gibi inerdi; ama kan dökmezdi, makyajı akıttırdı.

Sahte dindarlığın en büyük korkusu budur: makyajın akması. Çünkü makyaj akınca geriye çıplak iktidar kalır. O iktidarın yüzünde bazen yorgun bir kibir, bazen hırslı bir açlık, bazen de artık utanmayı unutmuş bir rahatlık görünür. Hız. Ali'nin aynası bu yüzü büyütür. "Dava" diye saklanan çıkarı gösterir. "Hizmet" diye süslenen israfı gösterir. "Medeniyet" diye parlatılan hukuk yorgunluğunu gösterir. "Vefa" diye anlatılan yandaşlığı gösterir. "Beka" diye kutsanan korku siyasetini gösterir.

Hız. Ali'nin bugünkü anlamı, Müslümanların onu çok sevmesiyle sınırlı değildir. Asıl anlamı, Müslümanların onun ölçüsünden korkup korkmadığıdır. Bir toplum Hız. Ali'yi sevdiğini söylüyor ama adaletsizliğe alışıyor, orada sevgi sahici değildir. Bir iktidar Hız. Ali'nin adını saygıyla anıyor ama kamu malını korumakta titremiyorsa, orada hürmet yoktur. Bir siyasal çevre Ehl-i Beyt muhabbetinden söz ediyor ama mazlumu kimliğine göre ayırıyorsa, orada muhabbet değil, kimlik pazarlaması vardır. Hız. Ali, sevginin de hesabını sorar. Çünkü bazı sevgiler insanı dönüştürmez; yalnızca kendini iyi hissettirir.

Bugün Hız. Ali'yi doğru tanımak, onu kendi siyasal öfkemizin basit bir silahına çevirmek de değildir. Hız. Ali hiçbir partinin, hiçbir cemaatin, hiçbir mezhebin, hiçbir ideolojik grubun özel mülkü değildir. Hız. Ali'nin adaleti, onu çağırın herkesi önce kendisine karşı sorguya çeker. AKP iktidarını Hız. Ali üzerinden eleştirirken bile, bu eleştirinin kolay bir muhalif konfora dönüşmemesi gerekir. Çünkü Hız. Ali'nin aynası yalnız iktidara tutulmaz; iktidar arzusuna da tutulur. Bugün güce karşı konuşan herkes, yarın güç eline geçtiğinde aynı sınavdan geçecektir. Hız. Ali'nin asıl korkutucu yanı buradadır: yalnız zalime değil, zalimleşme ihtimali taşıyan herkese bakar.

Fakat bugünün somut siyasal gerçeğinde en büyük sorumluluk iktidardadır. Çünkü güç kimdeyse hesap da en çok ondadır. Devlet imkânını kullanan, kamu malına hükmeden, yargı üzerinde etki kuran, eğitim dilini belirleyen, medya düzenini şekillendiren, toplumun kaderini etkileyen siyasal yapı, "ben de mağdur oldum" diyerek bu sorumluluktan kaçamaz. Geçmiş mağduriyet, bugünkü iktidar konforunun mazereti olamaz. Hız. Ali'nin adaletinde insanın geçmiş acısı, bugünkü haksızlığına kefil olmaz.

Hız. Ali bugün gelseydi, büyük ihtimalle en çok çocuklara bakardı. Çünkü bir iktidarın ahlâkî çocukların yüzünde anlaşılır. Çocuk açsa, devlet tok görünemez. Çocuk korkuyorsa, devlet güçlü sayılamaz. Çocuk iyi eğitim alamıyorsa, medeniyet nutku eksik kalır. Çocuk mahallenin, cemaatin, partinin, yoksulluğun, ideolojik kavganın içine sıkıştırılıyorsa, orada gelecek yağmalanıyordur. Hız. Ali'nin adaleti çocuğun hakkını ertelenebilir bir bütçe kalemi olarak görmezdi. Çocuğun haysiyeti, devletin bütün büyük iddialarından önce gelirdi.

Ve belki Hız. Ali bugün gelseydi, en son şunu söylerdi: Beni çok andınız; peki adaletimi ne yaptınız? Zülfikâr'ı duvara astınız; peki yalanı kestiniz mi? Adımı slogan yaptınız; peki mazlumin hakkını teslim ettiniz mi? Ehl-i Beyt'i sevdiniz; peki yetimin payına titrediniz mi? Allah dediniz; peki Allah'ın kullarına nasıl davrandınız? Bu sorular cevapsız kaldığında bütün dinî gösteriler sönükleşir. Geriye yalnız büyük bir gürültü kalır. O gürültünün içinde hakikat, ince bir çocuk sesi gibi kaybolur.

Hız. Ali'nin bugünkü çağrısı, iktidarın dindarlığını soyup ahlâkî çıplaklığını göstermektir. Sarayın kapısında bekleyenlerin Hız. Ali'ye ihtiyacı yoktur; onlar Hız. Ali'nin adını süs olarak kullanabilirler. Hız. Ali'ye asıl ihtiyaç, hakkı gecikenlerin, sesi duyulmayanların, yoksulluğu kader diye yutturulanların, kamu malı yağmalanırken

susmaya zorlananların, adalet ararken yorulanların dünyasında vardır. Hz. Ali orada yaşar. Süslenmiş salonda değil; dar sofrada. Büyük kürsüde değil; kırık dilekçede. Alkışta değil; haksızlığa karşı söylenen tek cümlede.

Zülfikâr'ın aynasında son görüntü şudur: Sahte dindarlık, Allah'ın adını ağzında taşır; Hz. Ali'nin adaleti ise Allah'ın kullarının hakkını omzunda taşır. Birincisi görünür, ikincisi ağırdır. Birincisi sahne ister, ikincisi sorumluluk. Birincisi alkış toplar, ikincisi hesap sorar. Bu yüzden Hz. Ali'nin yolu kolay değildir. Ama bu çağın karanlığında hâlâ bir ahlâk ışığı aranacaksa, o ışık sarayın avizesinde değil; adaletin küçük, titrek, ama inatçı kandilindedir.

Filozof Kirpi: "Hz. Ali bugün gelseydi, sarayın kapısında karşılanmazdı; çünkü Ali, gücün misafiri değil, mazlumun gecikmiş hakkıdır."